

ADANA'NIN KÜLTÜR VE EDEBİYAT MEKÂNI: ULU CAMİ ŞADIRVANI

Mustafa Ökkeş EVREN

“Şerefü'l-Mekân Bi'l-Mekân”

(Mekânın ve makamın şerefi orada yaşayanlarla kaimdir.)

Çocukluğum ve gençliğim İskenderun'da geçti. Seksen öncesini ve sonrasını bu şehirde yaşadım. İskenderun ki, inanç, mezhep ve düşünce anlamında, Müslüman, Alevi, Sünni, Nusayri... Etnik köken olarak Türk, Kürt, Çerkez, Arap, Ermeni, Rum her renkten insanın yaşadığı bir şehirdi. Bu çok çeşitlilik toplumunda herhangi bir çatışmaya yol açmazken o dönem, ülkenin genel panoramasına uygun sadece sağ-sol ayrımı ve çatışması vardı.

Bu ideolojik ayrılık ister istemez mekânların da ayrılmasına neden olmuştu. Ne yazık ki çocukluk ve gençlik dönemimin geçtiği bu şehirde ruhumu besleyen mekânlardan ve mekânları besleyen adamlardan yoksundum. Bu yoksunluk beni, aidiyetin insana sağladığı geniş güvenlik sınırından mahrum bırakmıştı. Ait olma duygumu tatmin edememişim henüz. Bu aidiyet duygusu sadece bir kişiye, bir topluluğa üye olma duygusu değildi elbette. Herhangi bir şeyi anlama-anlamlandırma, tanımlama ve buna göre kendimi konumlandırma duygusunun verdiği rahatlamaydı tam olarak. Evimi anlamlandırabildiğim ölçüde kendimi evde huzurlu hissediyordum. Buna mukabil dışarıyı evin içi kadar anlam bakımından güvenli olmadığı için huzur da vermiyordu. Kaygı ve endişe taşıyordum, çünkü dışarıda neler olup bittiğinin farkındaydım. Ev benim için sınırsız düş kurduğum yer, ruhumun beslendiği mekândı.

Ruhu besleyen mekân... Mekânı besleyen insan... Ne kadar iç içe bir durum, ne kadar birbirini emzirerek hayatı anlamlandıran bir vakia! Kim inkâr edebilir üzerinde/içinde yaşadığımız mekânların hayatımızda çok önemli bir rol oynadığını? Peki, kalıcı olan hangisi? Mekân mı, insan mı? İkisi de fâni. Kalıcı olan, eseri ve insanı anlamlı kılan ruh diyordum. Ruhsuz olmak neye tekabül eder bilmiyordum. Ezeli ve ebedî olan büyük Yaratıcı'nın üflediği ruhumla, (ik)izimi bulmak için bakıp durdum etrafıma.

Çocukluğumdan beri başka bir gözle bakındım çevremdekilere. Dikkatli... Derinlemesine... Bir şey ararcasına... Şaşkın bir bakışla baktım dağlara, taşlara, kuşlara, evlere, yollara, insanlara... Tarihî yapılarla, çeşmelere, köprülere, kiliselere, camilere, hatta mezarlıklara, mezar taşlarına bile... Hangisinin ruhu var, hangisi ruhuma aşına diye. Bir de Nazım'ın "Davet" şiirini okurken, "Bu memleket bizim", "Bu davet bizim", "Bu hasret bizim", "Bu cennet bizim" deyişine, '**bizim**' olana öylesine özlem duydum ki...

*Dörtnala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
Bu memleket bizim!*

*Bilekler kan içinde, dişler kenetli ayaklar çıplak
Ve ipek bir halıya benzeyen toprak
Bu cehennem, bu cennet bizim!*

*Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın
Yok edin insanın insana kulluğunu
Bu davet bizim!*

*Yaşamak; bir ağaç gibi tek ve hür
Ve bir orman gibi kardeşçesine
Bu hasret bizim!*

1980 öncesi İskenderun merkezindeki kilise sayısı, cami sayısından; gayrimüslim mezarlığı, Müslüman mezarlığından fazlaydı. Seksenlerin so-

nunda İskenderun'da tarihî ancak harabe bir Ermeni kilisesi Diyanet tarafından satın alınıp camiye dönüştürüldüğünde ve ismine de Fatih Camisi denildiğinde, “Bizim de tarihî bir camimiz oldu” diyerek çocukça bir heyecan kaplamıştı içimi. Bu çocukça heyecanım bir süre sonra bambaşka bir mutluluğa dönüşmüştü. Çünkü Fatih Camisine atanan İmam Mehmet Akıncı tanıdığım, okuyan, yazan biriydi.

Öykü yazıyordu. Bir gün bana dergi çıkartmayı düşündüğünü, benim de dergide yazmamı istediğini söyleyince, kiliseyken yüzüne el gibi baktığım devşirme cami birden ‘nur-un ala nur’ olmuştu. Çünkü Dr. Mehmet Sılay'ın da maddi, manevi destek verdiği Bizim Beldenin yazıhanesi oluvermişti Fatih Camisinin o küçük imam odası.

Dergi isminin *Bizim Belde* olması ayrıca heyecanlandırmıştı beni. Çünkü o güne kadar İskenderun'da ‘bizim’ diyebileceğim şey yalnızca Kaptan Paşa Camisinin minaresiydi.

Her ne kadar Antakya ve çevresi, 1516'da Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Osmanlı hâkimiyetine girmiş olsa da bu hâkimiyet İskenderun'un çehresini değiştirmeye yetmemişti. Evliya Çelebi'nin meşhur *Seyahatname* adlı eserinde İskenderun'u anlattığı bölümü ilk okuduğumda ne kadar tarihsiz ve talihsiz bir şehirde yaşadığımı anlamıştım.

“*Bu İskenderun'da Frenk ve Rumlar oturduğundan cami, han, hamam, çarşı, pazar gibi şeyler yoktur. Amma meyhaneleri çoktur. Bazı gelip gidenler kış mevsiminde meyhanelerde kaldıklarından, sanki meyhaneleri birer handır. Suyu uzaktan eşeklerle Kervan Pınarı'ndan getirilir. İskenderun çukur bir yer olduğundan, gelip gidenler bu Kervan Pınarı'na konarlar. İskenderun'da Yedi Kral'ın balyoz vekilleri, yani konsolosları vardır. Asıl balyozları Haleb'de Balyoz Hanı'nda oturur. İskenderun, Haleb ve civarının iskelesi olduğundan, gümrüğü yanında büyük mahzenleri vardır. Frenkler gece gündüz orada alışveriş ederler. Hatta Murtaza Paşa efendimiz, büyük alayla buradan geçerken, yatan yirmi parça kalyon 'safa geldin' manasına o kadar top atışı yaptılar ki, sanki her gemi ateş ve duman içinde kalmıştı. İskenderun'un dört tarafı sazlık ve bataklıktır.”*

Evliya Çelebi İskenderun'u böyle anlatırken, tarihî kayıtlarda Kanuni Sultan Süleyman'ın Tebriz seferi dönüşü 1535'te Antakya-İskenderun üzerinden Adana'ya geçtiğini; daha sonraki yıllarda 1548-1549 kışını geçirdiği Halep'te iken yaptığı gezilerin birinde Antakya'ya tekrar uğradığını ve Belen mevkiine cami, han, hamam ve imaret yapılmasını emrettiğini yazıyor-

du. Belen'e inşa edilen bu yapılar İskenderun'a yapılmış olsaydı belki de ruhum ve bedenim tarihî bir mekânın ruhuyla buluşma imkânına kavuşacaktı. Ne diyelim nasip...

İskenderun'da, arkadaşlarla buluştuğumuz, oturup muhabbet ettiğimiz yer ise, Kaptan Paşa Camisi'nin hemen karşısında bulunan Gençlik Kitabevi'di. Seksen öncesi ve sonrası doksanlara kadar, okuyan, yazan, düşünen, savunan, konuşan, tartışan herkesin buluştuğu ortak mekân kitapçılardı.

Adana'ya Hicret ve Ruhumu Doyuran Mekân: Şadırvan

1995 yılında bir iş vesilesiyle İskenderun'dan Adana'ya taşındım. Taşınmamın ikinci haftasında güzel bir insan ve güzel bir mekânla tanışmıştım. İkisinin de ruhu, ruhuma yakındı. Tanıştığım insan Abdülaziz Tantik, mekânsa Ulu Caminin medresesi nam-ı diğer Şadırvan'dı. Abdülaziz Tantik, sonraları İstanbul'u mesken tuttu. Kendisiyle ancak Adana'ya geldiğinde görüşebilirken Şadırvan'la o günden beri buluşur oldum. Bilenler bilir, Adana'da bilinen üç şadırvan vardır: Birincisi midelerin doyurulduğu 'Şadırvan' ikincisi kafaların doyurulduğu 'Şadırvan Kitabevi'. Üçüncüsü ise, şehrin hengâmesinde yorulan ruhların dinlendiği; muhabbetle, sohbetle, hikmetle doyurulduğu Ulu Cami medresesinin avlusunda bulunan bizim 'Şadırvan'.

Ramazanoğlu beylerinden Ramazanoğlu Halil Bey ve oğlu Piri Paşa tarafından 1540 tarihinde cami, türbe, medrese, mescit, konak, han ve hamam olarak yaptırılan koca bir külliye, seksenli yıllarda 'Şadırvan' olarak nam salmış. Medresenin iç avlusundaki şadırvan, medreseden çok sonra 1824-1825 yıllarında, İsmail oğlu Mehmet ruhuna atfen yapılmış olmasına rağmen bu mekânın külliye veya medrese olarak değil de 'Şadırvan' olarak anılmasına hep hayret etmişimdir. Ulu Camii ve medresesinin etrafında çok kıymetli tarihi eserler vardır. Bunlardan 'Taşköprü' ve 'Büyük Saat' Adana'nın önemli iki simgesidir.

Ne zaman medresenin kapısından içeriye adımımı atsam, sekiz sütun üzerine piramidal örtülü şadırvan, konuksever ve vakur ev sahibi edasıyla hemen girişte karşılar beni. Dışarıda iki sessiz insanın makamı şahitlik eder bu karşılamaya. Biri Ramazanoğlu Halil Bey'in türbesi diğeri ise, bir zamanlar Adana Valisi olan şair Ziya Paşa'nın kabridir. Şadırvan'ın baş üstü fiskiyesinden saçılan billur sular gönlümü ferahlatır. Hemen sağ yanında ve arkasında birbirinden güzel çiçekler, gül ağaçları, gövdesi irileşmiş dut

ağaçları, yenedünyalar ve kuşlar bu karşılama törenine eşlik eder. Kendi dilleriyle “hoş geldin” derler.

Ardından Çaycı Ramazan'ın sesi duyulur: “Hoş gelmişsen Hocam!”

Gözüm, medresenin duvarlarına sırtını vermiş insanların yüzlerinde dolaşır hızlıca. Ya beni bekleyen dostu bulur otururum yanına yahut bulsun diye bir köşede oturur beklerim gelecek olan dostu. Gözüm kapıdadır. Dilimde Necip Fazıl'ın “Geçilmez” isimli şiiri...

*Bu kapıdan kol ve kanat kırılmadan geçilmez;
Eşten, dosttan, sevgiliden ayrılmadan geçilmez.*

*İçeride bir has oda, yeri samur döşeli;
Bu odadan gelsin diye çağrılmadan geçilmez.*

*Eti zehir, yağ zehir, balı zehir dünyada,
Bütün fani lezzetlere darılmadan geçilmez.*

Yıllar önce Gaston Bachelard'ın *Mekânın Poetikası* kitabının ‘İçerisi İle Dışarısının Diyalektiği’ bölümünü okurken şu satırların altını çizmiştim. “Şu basit ‘Kapı’ adlandırması altında çözümlememiz gereken ne çok düşünme var! Kapı, bütün bir “Aralık kalma” kozmozudur. En azından bu kozmozun birincil hayallerinden biridir, arzuların ve yasak olana duyulan eğilimlerin, varlığı en gizli yerine varıncaya kadar açma eğiliminin, sesi çıkmayan tüm varlıkları fethetme arzusunun biriktiği bir düşlemenin kökenidir. Kapı iki güçlü imkânı şemalaştırır ve bu iki imkân, iki ayrı düşünme türünü kesin çizgilerle sınıflara ayırır. Kapı bazen, sıkı sıkıya kapalıdır, kilitlenmiş, asma kilit vurulmuştur. Bazen de açıktır, yani ardına kadar açık.” Özellikle son cümledeki ‘ardına kadar açık’ olma hâli Şadırvan'ın kapısına uygun düşer. Ancak Şadırvan'ın kapısı diğer kapılara benzemez. Hele küçük odalara girilirken başlar öne eğilir, beller bükülür, ayaklar hafifçe kaldırılarak içeriye girilir. Şadırvan'da oturmak edep dâhilindedir. Orada bacak bacak üstüne atılarak oturulmaz.

Çünkü oturlan şey ne bir koltuk ne bir sandalyedir, tahta bir taburedir. Ahşap sehpa üstüne yalnızca çay, kitap ve dergi konulur. Sehpaların arasında epey mesafe vardır. Hiç kimse konuşmasıyla başkalarını rahatsız etmez.

Çay ve simit muhabbete eşlik eder, ancak öyle kafelerdeki gibi söz ayağa, yiyecekler ve içecekler de mideye düşmez.

İlk tanıştığım günden itibaren Şadırvan benim için, gürültüye karşı sükûnetin, karmaşaya karşı huzurun, gösterişe karşı yalınlığın, kibirli binalara karşı mütevazılığın, köksüzlüğe karşı derinliğin, yapaylığa karşı vakarın, yamukluğa karşı dik duruşun galebe çaldığı bir mekân oldu.

Şadırvan'ı, şiirin, sözün, düşüncenin, inancın, imanın, okumanın, yazmanın, dinlemenin, muhabbetin, dostluğun, çay ve simidin yürürlükte olduğu bir mekân olarak gördüm hep.

Şair *Şahin Taş* ile aynı tarihlerde Adana'ya geldiğimizi ve aynı zaman diliminde Şadırvan'la tanıştığımızı hatırlıyorum. Başka bir dost, şair Hayrettin Durmuş'la beraber mekân eyledik orayı. *Edebiyat Yaprağı* dergisinin tohumu burada atıldı. Ali Haydar Tuğ, Ahmet Sait Akçay vardı dergiyi omuzlayan Şadırvan müdavimleri arasında.

Ali Haydar Tuğ'un ve Hayati Koca'nın yazdığı şiirler kayıt olarak düşüldü dergi sayfalarına. Ay Vakti şairlerinden Hasan Tiyek'in, Abulaziz Tantik'in, Çağatay Hakan Gürkan'ın Şadırvan'ı anlatan yazıları var. Şair Hüseyin Sönmezler, Tayyip Atmaca, Süleyman Bozdoğan'la beraber Mustafa Emre'nin henüz yazılmayan hatıraları var. Ressam ve Şair Yusuf Erkişi'nin yağlı boya şadırvan resimleri var. Bahaeddin Karakoç Adana'da, kızının yanında kaldığı zamanlarda Şadırvan onunla şenlenir, o konuşurken Şadırvan'ın suyu da şiir şiir akardı.

Şair Ömer Aksay'da sık sık Adana'ya geldiğinde, burada şiir ve edebiyat konuşurdu.

Rahmetli Hasan Ali Kasır ağabeyle az oturmadık, az çay yudumladık sırtımızı medresenin taş duvarlarına yaslayıp.

Adana'ya davet edilen şair ve yazarlar da Şadırvan'da soluklanıp, çay yudumlamışlardır. M. Akif İnan, Mustafa Yazgan, İsmet Özel, Mustafa Müftüoğlu, Rasim Özdenören, Ali Bulaç, Yaşar Kaplan, Mehmet Metiner, Murat Kapkır, Abdurrahman Dilipak, Arif Ay,ERCÜMENT ÖZKAN, Mustafa Miyasoğlu, Şükrü Karatepe...

İsmet Özel'in bütün şiirlerini ezbere bilen, düşüncelerini savunan Talip Temim İstiklal Marşı Derneği Adana şubesinin kuruluş temellerini Şadırvan'da attı. Ney sesiyle kulaklarımızın ve gönüllerimizin pasını silen Ahter Usta, nice öğrenciyi ders vermiştir medresenin hücre odasında. Hattat

Mehmet Çevik sabır gerektiren hünerini küçük odaların birinde sergilemiştir bir derviş edasıyla.

Prof. Dr. Mustafa Öztürk hem ilahiyattaki öğrencileriyle hem de Şadırvan müdavimleriyle tefsir dersleri yapmıştı bir dönem. Rahmet-i Rahman'a kavuşan 'Yeniden Milli Mücadele Birliği'nin kurucusu Necmettin Erişen de son yıllarını çoğunlukla gençlerle iman ve eylem merkezli konuşmalar yaparak geçirdi. Öğretmen Mustafa Cevher, altı yıl boyunca her cumartesi, sabah namazından sonra yirmi kişilik bir okur grubuyla, sıcak çorba sonrası, 'Ali Ulvi Kurucu'nun ve 'Ahmet Muhtar Büyükcınar'ın hatıratlarını 'Şadırvan okumaları' adıyla burada hatmettiler.

Arkadaşlarla beraber çıkardığımız *Edebi Müdahale* dergisinin ismi ve içeriği bu mekânda netleşti. Şair Salim Nacar ve Çizer Çağatay Hakan Gürkan'la dostluğumuzun pekişmesinde bu mekânın etkisinin büyük olduğunu kimse inkâr edemez. Birçok genç öğrenciyle bu mekânda tanıştım, birçok isim hafızama kazındı. Üç isim var ki bunlardan bahsetmezsem, Şadırvan'la ilgili bu yazı eksik kalır.

Şadırvanın Demirbaşı: Çaycı Ramazan

Şadırvan'ın değişmeyen, değişmesi de mümkün görünmeyen demirbaşı, otuz yedi yıllık çaycısı, Çaycı Ramazandır. Çaycı Ramazan, Bingöllü ve Zaza'dır. Buraya ilk geldiğinde Türkçeyi çat pat konuştuğunu söyleyen Ramazan, ağzını (şive) ve hitap şeklini hiç değiştirmemiştir. Sabah namazıyla beraber açar çay ocağını. Başında yazlık ve kışlık olarak değişen başlığıyla, omzunda peşkiri, elinde çay tepsisiyle ilk onu görürsünüz Şadırvan'a geldiğinizde. Çayı kaçak ve demlidir. Şadırvan ondan sorulur. Ramazan herkesi tanır ve bilir. Çay dağıtımını kendisi yaptığı için aynı zamanda iyi bir kulak misafiridir. Kimin ne konuştuğunu duyar, konu olarak anlamadığı veya kendince şüpheli bulunduğu konulara daha iyi vakıf olmak için çayları ağır ağır verir veya boşları toplarken oldukça yavaş davranır. Ramazan Şadırvanın kara kutusudur. Ketumdur. Kimler geldi kimler geçti diye sorduğumda en çok "büyük" adamlardan bahseder. Oraya gelip kendisiyle konuşan, Bakan, Başbakan, Cumhurbaşkanı, milletvekilleri, valiler, belediye başkanlarını anlatır kırık Türkçesiyle.

Şadırvanın Konuşan Kütüphanesi: Balcı Sami

Şadırvan'ın ikinci demirbaşı diyebileceğimiz bir başka isim ise Sami Gül'dür. Namıdiğer, "Balcı Sami". Onun herhangi bir yangında ilk kurta-

rılacaklar arasında olduğunu savunanlardanım! Balcı Sami, Adana'nın yürüyen ve konuşan kütüphanesidir ancak bu ne bir okul kütüphanesi ne de halk kütüphanesidir. İçinde sahaf raflarında bulabileceğimiz kitapları da barındıran 'millî kütüphane' desem abartmış olmam. Bu kütüphanede ıvır zıvır kitaplarla, popüler ve piyasa kitaplarına yer yoktur. Ben ona 'ayaklı kütüphane' değil 'sesli kütüphane' diyorum. Çünkü 'bilgiyi' kendisine yük edinenlerden değildir.

Saçıp savuranlardan, israf edenlerden de değildir. O bilgi ve hikmeti önce talip olanla sonra kıymet bilenlerle paylaşır. Boş ve gereksiz konuşduğuna kimse şahit olmamıştır. Şadırvanla kırk yıllık dostlukları vardır. Şadırvanın yakın tarihini yazacak kadar bilgisi ve hatırası vardır. Medresenin taş duvarlarında onun sırtının ve omuzlarının izleri vardır.

Eski Kültür Bakanı Ömer Çelik'in bir Şadırvan ehli olduğunu ilk ondan öğrendim. Yetmişli yıllardan bu yana burada edebiyat, sanat, siyaset, felsefe ve din üzerine konuşmaların ve tartışmaların yapıldığını, yeni fikir ve düşüncelerin ortaya çıktığını söylediğinde Şadırvan'ın ne kadar önemli bir mektep olduğunu anladım. Şadırvan bir mektepse onun hocalarından biri de Balcı Sami'dir. Buluşmalar hariç ne zaman Şadırvan'a gitsem mutlaka etrafında kümelenmiş birkaç insanla konuşuyor olarak bulurum onu. Şadırvan müdavimi yüzlerce bilgi talibi: Fuat Sezgin'i, Tahsin Görgün'ü, Abdullah Dıraz'ı, Turgut Cansever'i, Teoman Duralı'yı, Tayyip Okiç'i, Rene Guenon'nu, Malik Bin Şahbaz'ı, İhsan Fazlıoğlu'nu, S. Hüseyin Nasr'ı, Malik Babikir Bedri'yi, Cahit Koytak'ı, Ramazan Dikmen'i, Jack Goody'yi, Daryush Shayegan'ı, Seyid Ali Eşref'i, İsmet Özel'in anlaşılamayan fikirlerini ve daha onlarca kitap ve yazarı ondan öğrenmiştir. Bizim için en ilginç ise, Ömer Madra-Fuat Şahinler ikilisinin Aralık 1989'da *Arredamento Dekorasyon* dergisinde Turgut Cansever'le yaptıkları söyleşiden haberdar olmamızdı.

Şadırvan'da Bir Issız Adam: Cengiz Coşkun

Şadırvan'ın renkli simalarından biri de kıvrımlı uzun saçlarıyla ve zaman zaman burulmuş ince bıyığı ile bakışları üzerine çeken şair Cengiz Coşkun'dur. Kendisi şair olduğunu reddederek "Allah şairleri affetsin!" diye dua eder. Adana'ya benden sonra geldiği için iyi bilirim Şadırvan'la olan muhabbetini. Hemen her gün gelir Şadırvan'a. Yaptığı iş her gün gelmesine engel değildir. Genellikle medresenin doğu cephesinde oturmayı tercih eder. Arkasından Çaycı Ramazan gelir bir elinde kalın bir kitap, diğer elinde çay.

Önce kitabı, sonra çayı alır Ramazan'ın elinden. Cengiz Coşkun için Şadırvan, kitap okuma mekânıdır. Okuma bittikten sonra kitabı tekrar Ramazan'a verir, Ramazan emanet olarak aldığı kitaplara gözü gibi bakar, onları çay ocağındaki kapaklı dolabında muhafaza eder. Cengiz Coşkun okuma eylemine başladığında, hiç kimse yanına yaklaşmaz, selam verenlerin selamını almaz; çünkü o an, hiç kimseyi ne görür ne de duyar. Şadırvan'da okuyup bitirdiği kitapları merak edenler için söyleyeyim: Mevlana'nın altı ciltlik *Mesnevi Şerhi*, İbni Arabî'nin *Fususul Hikem Şerhi*, *Fütuhatı-ı Mekkiye Şerhi*, üç ciltlik *Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretlerinin Marifetnamesi*, *Kuşeyri Risalesi*, *Milel ve Nihal*, *Kızılderili Mitolojileri*, *Türklerin ve Moğolların Eski Dini* ve Muhammed Abid El Cabiri'nin dört kitabı ve diğerleri.

Kimler Geldi Kimler Geçti...

Şadırvan, darbe ve deprem zamanları hariç; okuyan, yazan, düşünen, konuşan, derdi ve kaygısı olanların, tarikat ve tasavvufçuların, mealcilerin, edebiyatçıların, bazı yerel cemaatlerin, çalışma, buluşma ve muhabbet alanı olmuştur. 1974-1981 arasında medresenin küçük odalarında üniversite öğrencileri barınmış, sekiz yıl öğrenci yurdu olarak kullanılan medrese aynı zamanda millî, yerli ve İslami düşüncenin gündemleştirilip eyleme dönüştürüldüğü yıllar olarak zihin kayıtlarımıza geçmiştir. Şadırvan yurdun çeşitli yerlerinden Çukurova Üniversitesine okumaya gelen, okuyup mezun olan yüzlerce insanı bir anne şefkatiyle bağrına basmış, beş yüz yıllık tarihî tecrübesiyle onlara ruh vermiştir.

Bu arada, o öğrencilere kol kanat geren Bekir Küçüköğlü'nu rahmetle anmam gerekiyor. Bekir Küçüköğlü gölgesi olan adamlardandı. Tıpkı Abdi Sertkaya, Ramazan Değer gibi. Onlar 'gül yetiştiren adamlar' gibi kendilerini insan yetiştirmeye adanmış Adana'nın merhametli entelektüellerindendi. Tabii ki rahmetle anmam gereken birçok güzel insan var Şadırvan müdavimlerinden. İlk, en başta Ramazanoğlu Halil Bey'in oğlu Piri Paşa'yı anmalıyım. Allah ondan razı olsun. Ne mübarek bir insanmış ki yaptırdığı medrese bula-nık çağda bile netliğini ve saflığını muhafaza ederek bu günlere gelebilmiş. Ramazanoğlu ailesinden gelen Doç. Dr. Gözde Ramazanoğlu'nun yaptıklarını da unutmamak gerekiyor. İnşallah Şadırvan daha nice bin yıllar varlığını, varlık sebebini anlayan insanlarla beraber ruhunu diri tutmaya devam eder.

Seksen darbesinden sonra Birlik Vakfının ilim, kültür ve düşünce merkezli çalışmalarına ev sahipliği yapan Şadırvan'ın Cumhuriyet Dönemi mercek altına alınmalı, kültürel tarihi yazılmalıdır. Ben yirmi yıllık tarihine

tanıklık ettim. Yetmişli ve seksenli yıllarda Şadırvan'ı mekân eyleyen insanları tanıdım, onlardan bilgiler aldım. Şadırvan'ın gölgesinde insan yetiştirme sanatına öncülük etmiş, emek vermiş, ter akıtmış güzel adamların yapıp ettiklerinin hatırlanması, hatıralarının kayıt altına alınması bir vefa borcudur. Bu mekânda soluklanan, soluklanmanın ötesinde nefes tüketen insanları en azından isim olarak da anmanın anlamlı olduğunu düşünüyorum.

Şadırvan'da İz Bırakanlar:

Cihan Padişahı Kanuni Sultan Süleyman, Sultan IV. Murat, Hacı Hasan Efendi, Emetullah Hocahanım ve Ziya Paşa, medresede izi kalan en önemli isimlerdir. Cumhuriyet tarihinde Şadırvanın en verimli döneminin 1974-1981 arası olduğu konusunda şadırvan müdavimleri hem fikir. Bu dönemde orada öğrenci olarak kalan Sıtkı Cengil, Mustafa Özbayrak, Suat Önal, Dursun Ali Düzenli gibi isimler aktif siyasetin içinde yer almış bir kısmı milletvekilliği yapmışlardır. Rafet Aydın, Mahmut Korkmaz, Yaşar Soyalan, Hüseyin Dağ gibi isimler ise İslam ve *Kur'an* merkezli düşüncenin entelektüel düzeyde yer almasının önünü açmışlardır. Servet Önal, İsmet Tolu, Halilurrahman Acar gibi isimler de Prof. unvanıyla akademik camiada hizmet etmeye devam etmektedirler. Mustafa Zeyrek, Yaşar Şehsuvaroğlu, İsmail Tuncer, Ahmet Yıldırım, Haşim Kanık, Bekir Turunç, Osman Palamut, Serdar Özdemir, Dr. Fikret Gökpınar, Mehmet Yağcı, Cemil Öksüz, Mehmet Ertem, Abdulvahap Kabakaş gibi daha birçok isim Şadırvan'ın ulu gölgeğinde yetişerek ülkeye hizmet etmektedirler. Darbe sonrası seksenli yıllarda Şadırvan'da izi kalmış adamlardan ikisi Hüseyin Coşkun ve Ziyaddin Yağcı'dır. Doksanlı yılların başında Şadırvan'da entelektüel fikir ve düşünce açılımı yapan, ufuk açan önemli isimler arasında Eski Kültür Bakanı Ömer Çelik'in olduğunu o dönemin isimleri teyit ederler. Hüseyin Dağ, Ali Yıldız, Mustafa Attaroğlu hafızalarda kalan diğer isimlerdir.

Bir de Şadırvan'ı mekân eyleyenler arasında öyle isimler vardır ki Şadırvan bu isimlerle anlam kazanmıştır. En çok bu isimler yakışmıştır Şadırvan'a. Bunlar, şair, öykücü, yazar, çizer, kısacası edebiyatçılar ve sanatçılardır. Bu isimleri tek tek yazmaktan büyük keyif alırım. Recep Garip, Tayyip Atmaca, Ömer Aksay, Bahaettin Karakoç, Şahin Taş, Mustafa Ökkeş Evren, Hayrettin Durmuş, Hasan Ali Kasır, Ali Haydar Tuğ, Hüseyin Sönmezler, Talip Işık... Şairliğini reddeden şair Cengiz Coşkun, Hasan Tiyek. Bir yıl içinde dört ayrı edebiyat dergisi çıkarma maharetini gösteren Salim Nacar, Süleyman Bozdoğan, Mustafa Emre, Roman ve öykücü Ekmel Ali

Okur, öykücü Yunus Develi, öykücü Ahmet Sait Akçay. Regaib Albayrak, Veysel Altuntaş, Ayhan Sağmak, Hayati Koca, Sümeyra Solmaz Turanalp, Ressam Yusuf Erkişi, Çağatay Hakan Gürkan, Abdulaziz Tantik, Mahmut Korkmaz, Yaşar Soyalan, İrfan Can, Fatih Bayhan, Vedat Kâhyalar, Hüseyin Acarlar, Bekir Fevzi Yıldırım, Gazeteci Osman Palamut, Neyzen Ahter Usta, Hat Sanatçısı Mehmet Çevik...

Yeri gelmişken okuyan, düşünen, konuşan, tartışan müdavimleri arasında hatırımda kalan diğer isimleri de zikredeyim ki Şadırvan'ın (medresenin) gerçekten bir mektep, bir dergâh, bir dulda, bir okumahane, bir çayhane, bir muhabbethane olduğunu delillendirebileyim:

Ahmet Rabbani, Murat Çelik, Orhan Kemal Kocabaş, Şeref Ünlü, Ahmet Coşkun Çağlayan, Dr. Yılmaz Evat, Arş. Gör. Aslı Kahraman Çınar, Selçuk Çınar, Yılmaz Durak, Molla Naci, Ömer Yavuz, Ayhan Taş, Recep Akcan, Hikmet Akpur, Murat Karatay, Sena Dönder, Fatih Çalışkan ve ismini hatırlayamadığım daha bir çok isim...

Nice öğrenci, öğretmen, şair, öykücü, ressam, çizer, fotoğrafçı, hat ve ebru sanatçısı, neyzen, akademisyen, siyasetçi, yönetici, idareci bir yığın insanın ruhu, Şadırvan'ın ruhuyla hemhâl olmuştur. Ne var ki en çok sanatçılar, şairler ve edebiyatçılar sahiplenmişlerdir onu. Bu duruma sevinmeli mi, üzülmeli miyim bilmiyorum. Yıllarca Şadırvan'ın havasını soluyan, suyunu, çayını içenlerin artık oraya gitmediğini; dışarıda olanlarınsa Adana'ya geldiklerinde Şadırvan'a uğramadıklarını biliyorum. Modern hayat, onun ürettiği teknoloji ve vahşi kapitalizm topyekûn, insanların ve şehirlerin ruhunu yok etmek için gece gündüz çalışıyor. Şehirler gökdelemeyenlerle doldu. Her yanımız AVM. Araçlar, binalar ve mağazalar insanları yutuyor. Görüyor ve biliyorum ki bir zamanlar, Şadırvan'ın gölgesinde var olanlar, şimdilerde yeni buluşma mekânları icat ederek kendilerini yok ediyorlar. Otel lobileri, kafeler, marka olmuş pastaneler ve lüks kebabçı dükkânlarının ruhsuz mekânları onların yeni tercihleri. Şadırvan'ın ruhu kendisine ihanet edenleri affeder mi bilmem ama Şadırvan ruhsuzluğa, köksüzlüğe, tarihsizliğe, kimliksizliğe, kişiliksizliğe karşı son sığınak, son barınak, son tutamak olarak direnişini sürdürüyor. Şadırvan, değişmeyen adresiyle; aşına yüzlerin yanı sıra, yeni dost yüzleri görmek, yeni seslere kulak vermek için sabırla bekliyor. Allah ömrünü uzun etsin ey güzel mekân! Çocuklarımızın ve torunlarımızın sana ihtiyacı var!